



## **WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 16 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Lemańska (przewodniczący, sprawozdawca)  
SSN Oktawian Nawrot  
Radosław Tomasz Jeż (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa P. K.

przeciwko Skarbowi Państwa - Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu Lasy  
Państwowe Nadleśnictwo G.

o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym  
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw  
Publicznych w dniu 16 kwietnia 2024 r.

skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od wyroku Sądu Okręgowego w  
Nowym Sączu z 21 lutego 2013 r., sygn. III Ca 81/13

**I. oddala skargę,**

**II. znosi wzajemnie koszty postępowania ze skargi nadzwyczajnej.**

## **UZASADNIENIE**

Pismem z listopada 2011 r. P. K. (dalej: Powódka) wniosła pozew przeciwko Skarbowi Państwa - Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo G. (dalej: Pozwany), w którym domagała się uzgodnienia treści księgi wieczystej nr [...] poprzez odłączenie i założenie nowej księgi wieczystej dla nieruchomości będących zgodnie z dawnym [...] parcelami gruntowymi nr [...], [...]1, [...]2, [...]3, [...]4, [...]5, [...]6, [...]7, [...]8, [...]9 Gminy Katastralnej R. własnością M. P. (z domu J.), a obecnie wpisanych jako działka ewidencyjna nr 418/1, stanowiących własność Pozwanego, z wpisem prawa własności w całości na rzecz Powódki.

Pozwany wniosł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 13 grudnia 2012 r., I C 196/11, Sąd Rejonowy w Gorlicach uzgodnił treść księgi wieczystej KW [...], prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Gorlicach, z rzeczywistym stanem prawnym w ten sposób, że z księgi tej nakazał wyłączyć położone w R. działki ewidencyjne o nr [...] i [...]1, powstałe zgodnie z mapą wpisaną do zasobu Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w G., z podziału działki ewidencyjnej [...]10, dla których nakazał założyć nową księgę wieczystą, w której w jej dziale II nakazał ujawnić jako właściciela Powódkę w miejsce Skarbu Państwa - Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe Nadleśnictwo G. (pkt I) i rozstrzygnął o kosztach procesu (pkt II).

Z ustaleń poczynionych przez Sąd Rejonowy wynika, że nieruchomość stanowiąca przedmiot sporu stanowiła własność M. P. (której Powódka jest spadkobierczynią), co zostało ujawnione w [...] gminy katastralnej R.. W latach 50-tych XX wieku we wsi R. przeprowadzono regulację gruntów podlegających przejęciu na rzecz Skarbu Państwa na podstawie dekretu z dnia 5 września 1947 r. o przejściu na własność Państwa mienia pozostałego po osobach przesiedlonych do Z.S.R.R. (Dz.U. 1947 Nr 59, poz. 317 i 318) oraz dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o przejściu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach województwa [...], [...]1, [...]2 i [...]3 (Dz.U. 1949 Nr 46, poz. 338 i 339; dalej: dekret z 27 lipca 1949 r.).

Sąd Rejonowy ustalił, że M. P. wraz z rodziną została przesiedlona do N.. W czasie przeprowadzonej regulacji gruntów przejęto należące do niej nieruchomości, mimo że nie została ona wymieniona w decyzji Prezydium Powiatowej Rady

Narodowej w G. z 1 grudnia 1954 r. w sprawie przejęcia na własność państwa nieruchomości ziemskich położonych w gromadzie R. (dalej: decyzja z 1 grudnia 1954 r.). W decyzji tej nie zostały wymienione również nieruchomości, będące przedmiotem postępowania.

Z ustaleń Sądu Rejonowego wynika również, że prawomocnym postanowieniem z 21 czerwca 2011 r. Wojewoda [...] odmówił Powódce wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności ww. decyzji z 1 grudnia 1954 r. w części dotyczącej przejęcia przez Skarb Państwa nieruchomości położonej w R. stanowiącej w dacie przejęcia własność M. P. ze względu na brak interesu prawnego (albowiem nie była ona stroną postępowania zakończonego kwestionowaną decyzją). W odniesieniu do spornych gruntów toczyło się ponadto postępowanie scaleniowe, które było prowadzone na podstawie przepisów ustawy z dnia 24 stycznia 1968 r. o scaleniu i wymianie gruntów (Dz.U. 1968, Nr 3, poz. 13 ze zm.; dalej: u.s.w.g.). Postępowanie to zostało zatwierdzone decyzją Wojewody [...] z 18 lutego 1976 r. (dalej: decyzja z 18 lutego 1976 r.), przy czym nie wprowadziło ono żadnych zmian w odniesieniu do zakresu władania spornymi gruntami przez Skarb Państwa. W dniu 19 marca 1977 r., na podstawie decyzji z 18 lutego 1976 r., została założona dla działki ewidencyjnej nr [...]11 księga wieczysta [...]. W prowadzonym postępowaniu scaleniowym nie uczestniczyła ani M. P., ani Powódka. Nie otrzymały one też żadnej nieruchomości zamiennej. Na dzień 13 grudnia 2012 r. (tj. na moment wydania wyroku przez Sąd Rejonowy w rozpoznawanej sprawie) dla działki [...]2 prowadzona była księga wieczysta o nr [...], w której jako właściciel ujawniony był Skarb Państwa - Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo G.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał powództwo za zasadne w oparciu o art. 10 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1984; dalej: u.k.w.h.), który w ust. 1 przewiduje, że w razie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym osoba, której prawo nie jest wpisane lub jest wpisane błędnie albo jest dotknięte

wpisem nie istniejącego obciążenia lub ograniczenia, może żądać usunięcia niezgodności.

Sąd Rejonowy nie miał wątpliwości, że wpis prawa własności w księdze wieczystej [...] odnośnie do działek [...]3 i [...]4 na rzecz Pozwanego był niezgodny ze stanem prawnym tych nieruchomości. Wpisu prawa własności dokonano wprawdzie na podstawie decyzji z 1 grudnia 1954 r., lecz nastąpiło to bez podstawy prawnej, bowiem w decyzji tej nie wymieniono gruntów należących wówczas do M. P., objętej akcją przesiedleńczą na ziemie zachodnie, zaś decyzja wydana na podstawie art. 3 dekretu z 27 lipca 1949 r. miała charakter konstytutywny. Sąd Rejonowy wyjaśnił przy tym, że jakkolwiek w późniejszym okresie w odniesieniu do spornych gruntów, których dotyczy postępowanie, toczyło się postępowanie scaleniowe, zatwierdzająca je decyzja Wojewody Nowosądeckiego z 18 lutego 1976 r. nic nie zmieniała w zakresie władania nimi przez Skarb Państwa. Według Sądu Rejonowego nie sposób było zatem uznać, by w tym zakresie tworzyła ona nowy stan własności.

W konsekwencji Sąd Rejonowy uznał, że w odniesieniu do działek stanowiących przedmiot postępowania – z uwagi na fakt nieobjęcia decyzją wydaną na podstawie dekretu z 27 lipca 1949 r. gruntów należących do M. P. – Skarb Państwa nie może skutecznie powoływać się na prawo własności.

Wyrokiem z 21 lutego 2013 r., III Ca 81/12, Sąd Okręgowy w Nowym Sączu oddalił apelację Pozwanego wniesioną od przedmiotowego wyroku Sądu Rejonowego.

Podzielając przyjętą przez Sąd Rejonowy podstawę faktyczną i prawną rozstrzygnięcia, Sąd Okręgowy stanął na stanowisku, że generalnie w postępowaniu wieczystoksięgowym sąd ma kognicję do oceny skuteczności zdarzenia cywilnoprawnego, z którego wywodzi się prawo wpisane do księgi wieczystej zakwestionowane w drodze powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym.

Sąd Okręgowy wskazał, że decyzja z 1 grudnia 1954 r., stanowiąca podstawę wpisu prawa własności Skarbu Państwa odnośnie do spornych działek, choć nie została formalnie uchylona i jest ważna, to jednak „jest nieskuteczna względem działki nr [...]1”, z podziału której powstały sporne działki ewidencyjne o nr 479 i 480.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, za przyjęciem takiego wniosku przemawiała wykładnia literalna decyzji z 1 grudnia 1954 r. W punkcie II tej decyzji stwierdzono bowiem, że z dniem 1 lipca 1945 r. przeszły na własność Państwa grunty wymienione w decyzji. Tymczasem działka nr [...], stanowiąca własność M. P., nie została w tej decyzji wymieniona. W tych okolicznościach Sąd Okręgowy nie miał wątpliwości, że wpis prawa własności co do tej działki na rzecz Skarbu Państwa w oparciu o ww. decyzję z 1 grudnia 1954 r. był błędny i powstała niezgodność treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. W wyniku wydania ww. decyzji została bowiem założona księga wieczysta, w której ujawniony został Skarb Państwa jako właściciel działki nr [...], z podziału której powstały działki nr [...] i [...]. W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał, że skoro wpis prawa własności na rzecz Skarbu Państwa nie uległ zmianie, a przedmiotowa decyzja nie mogła odnieść skutku względem działki nr [...], to orzeczenie Sądu Rejonowego odpowiada prawu i słuszne jest ustalenie, że działka nr [...] stanowiła własność M. P. do chwili nabycia do niej praw w drodze spadkobrania przez jej córkę - Powódkę.

Sąd Okręgowy podkreślił jednocześnie, że przeprowadzone postępowanie scaleniowe nie pozbawiło M. P. prawa własności do przedmiotowej działki, ani też nie potwierdziło prawidłowości nabycia prawa własności do przedmiotowej działki przez Skarb Państwa. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że w myśl art. 16 ust. 1 u.s.w.g. decyzja o zatwierdzeniu projektu scalania i wymiany była podstawą do nabycia prawa własności w takim zakresie, w jakim nieruchomości poscaleniowa była ekwiwalentem gruntów objętych scaleniem. W postępowaniu scaleniowym nie uczestniczyła M. P. ani też jej córka - Powódka. Nie otrzymały one także żadnego gruntu, który byłby ekwiwalentem gruntów stanowiących ich własność przed postępowaniem scaleniowym. Również Skarb Państwa nie otrzymał gruntów objętych przedmiotem sporu tytułem ekwiwalentu za grunt przekazany M. P., gdyż taki grunt nie był w ogóle M. P. przekazany. W tej sytuacji decyzja o zatwierdzeniu projektu scalania nie stwarza (nie przesądza) tytułu własności w zakresie, w jakim nieruchomości poscaleniowa nie stanowi ekwiwalentu gruntów przedscaleniowych. Powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z 22 lutego 1971 r., II CR 94/71, Sąd Okręgowy wskazał również, że orzeczenie scaleniowe nie może być kwestionowane

w postępowaniu sądowym co do tego, czy nowa działka ma prawidłowy obszar, kształt i granice.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy nie miał wątpliwości, że to Powódka jest właścicielką działki nr [...], z podziału której powstały działki [...]<sup>1</sup> i [...]<sup>2</sup>

Przedmiotowy wyrok Sądu Okręgowego został w całości zaskarżony przez Prokuratora Generalnego (dalej: Skarżący) w drodze skargi nadzwyczajnej.

Powołując się na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej i wynikającą z niej zasadę bezpieczeństwa prawnego oraz pewności prawa i zaufania do prawa oraz zasadę ochrony środowiska, którego elementem jest las, Skarżący przedmiotowemu orzeczeniu zarzucił:

1. naruszenie w sposób rażący prawa, tj. art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 10 ust. 1 u.k.w.h. w zw. z art. 2 § 1 i § 3 k.p.c. i art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. oraz art. 16 i art. 97 § 1 pkt 4 k.p.a., przez błędną ich wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, wyrażające się w braku rozpoznania przez Sąd drugiej instancji sprawy ponownie w sposób właściwy dla pełnej kontroli odwoławczej, co skutkowało uzgodnieniem z rzeczywistym stanem prawnym treści księgi wieczystej nr [...] w ten sposób, że z księgi tej wyłączono położone w R. działkę ewidencyjną [...]<sup>2</sup> o pow. 1,3058 ha i działkę ewidencyjną [...]<sup>1</sup> o pow. 0,2640 ha, dla których nakazano założyć nową księgę wieczystą, w dziale II której ujawnić jako właściciela Powódkę – w miejsce Skarbu Państwa – Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe Nadleśnictwo G., gdy nie zostały wyeliminowane z obrotu prawnego akty, na podstawie których doszło do ujawnienia prawa własności pozwanego Skarbu Państwa w aktualnej księdze wieczystej nr [...], a to decyzji Wojewody [...] nr [...] z 18 lutego 1976 r., stanowiącej podstawę założenia tej księgi wieczystej i kolejno nieuwzględnienie przez Sąd braku wyeliminowania z obrotu prawnego orzeczenia Powiatowego Prezydium Rady Narodowej w G. z 1 grudnia 1954 r., znak [...], o przejęciu na własność Skarbu Państwa nieruchomości położonych w gromadzie R., którym to orzeczeniem Sąd pozostawał związany, a zatem Sąd Odwoławczy rozstrzygnął kwestie, których rozpoznanie zostało przekazane przez przepisy szczególne do właściwości organów innych niż sąd powszechny;

2) naruszenie w sposób rażący prawa, tj. art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 10 ust 1 u.k.w.h. w zw. z art. 15 ust. 1 dekretu z dnia 16 sierpnia 1949 r. o wymianie gruntów oraz art. 16 ust. 1 u.s.w.g. przez błędną ich wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na niezastosowaniu przez Sąd Odwoławczy niezależnie od zarzutów apelacji wskazanych przepisów prawa materialnego dotyczących skutków przeprowadzenia postępowania scaleniowego i wymiennego, z których wynika, że po wydaniu ostatecznej decyzji w sprawie zatwierdzenia projektu wymiany i regulacji gruntów oraz decyzji w sprawie zatwierdzenia projektu scalenia gruntów Powódka, a wcześniej jej poprzednicy prawni, przestali być właścicielami nieruchomości przedscaleniowej, a w konsekwencji powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości poscaleniowej poprzez założenie nowej księgi wieczystej dla nieruchomości przedscaleniowej i wpisanie w niej powódki, jako właściciela nieruchomości, powinno zostać oddalone.

Wskazując na powyższe, Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez zmianę wyroku Sądu Rejonowego w Gorlicach z 13 grudnia 2012 r. i oddalenie w całości powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Skarżący wniósł również o orzeczenie w przedmiocie kosztów postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Powódka wniosła o oddalenie skargi nadzwyczajnej i zasądzenie na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania skargowego.

Pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania skargowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Badając dopuszczalność skargi nadzwyczajnej wniesionej w niniejszej sprawie, Sąd Najwyższy nie stwierdził istnienia jakichkolwiek okoliczności, które mogłyby uzasadniać jej odrzucenie a limine, bez potrzeby merytorycznego zbadania podniesionych w niej zarzutów. Została ona wniesiona przez Prokuratora Generalnego, a więc jeden z podmiotów enumeratywnie wymienionych w art. 89 § 2

ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1093 ze zm.; dalej: u.SN). Zachowany został również termin do wniesienia tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Wprawdzie skarga została wniesiona po upływie pięcioletniego terminu od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z 21 lutego 2013, III Ca 81/13, tj. po upływie terminu, o którym mowa w art. 89 § 3 u.SN., to należy jednak mieć na uwadze, że w myśl art. 115 § 1 u.SN, w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym (do 3 kwietnia 2018 r.) skarga nadzwyczajna mogła być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. Postanowienie objęte skargą nie dotyczy przy tym żadnej ze spraw wymienionych w art. 90 § 3 i 4 u.SN. Biorąc pod uwagę, że od momentu wydania zaskarżonego wyroku upłynęło już ponad 11 lat, nie może on także zostać uchylony ani zmieniony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Przechodząc do oceny zasadności skargi nadzwyczajnej, należy mieć na uwadze, że ten nadzwyczajny środek zaskarżenia może zostać wniesiony jedynie wówczas, gdy jest to konieczne dla zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych i wojskowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 89 § 1 *in principio* u.SN) i tylko w sytuacji, gdy można go oprzeć na przynajmniej jednej z trzech podstaw, określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie podkreślano również, że z redakcji art. 89 § 1 u.SN wynika, iż połączenie ogólnej przesłanki funkcjonalnej ze szczegółowymi podstawami skargi nadzwyczajnej sformułowaniem „o ile” wskazuje na konieczność równoczesnego zaistnienia przesłanki funkcjonalnej i przynajmniej jednej z jej szczegółowych podstaw wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN (tak Sąd Najwyższy np. w postanowieniu z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19). Jednocześnie, wzajemna relacja, zachodząca między przesłanką funkcjonalną i przesłankami szczegółowymi wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny zaistnienia podstaw szczegółowych, a następnie dopiero dokonać oceny tego, czy ziściła się również przesłanka funkcjonalna (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 23 czerwca 2022 r., I NSNc 567/21).



Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji RP, tj. z jednej strony dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w związku z art. 2 Konstytucji RP), a z drugiej strony konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP; zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20 i wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Konstrukcyjnym założeniem skargi nadzwyczajnej jest więc takie określenie jej przesłanek, aby służyła ona eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia muszą być na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji RP nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20 i 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19).

Zdaniem Sądu Najwyższego, w przedmiotowej sprawie wnoszący skargę nadzwyczajną w żaden sposób nie wykazał przesłanek wymaganych dla uznania zasadności tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia.

Istota pierwszego z podniesionych w skardze zarzutów dotyczy tego, czy w postępowaniu o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym Sąd Okręgowy mógł w odniesieniu do spornych działek uznać jako ich właściciela Powódkę w miejsce Pozwanego Skarbu Państwa w sytuacji, gdy nie zostały wyeliminowane z obrotu prawnego akty w postaci decyzji Wojewody Nowosądeckiego z 18 lutego 1976 r. oraz orzeczenia Powiatowego Prezydium Rady Narodowej w G. z 1 grudnia 1954 r., na podstawie których doszło do ujawnienia prawa własności Pozwanego Skarbu Państwa do tych działek w aktualnej księdze wieczystej nr [...].

Odnosząc się do tak zarysowanego przez Skarżącego problemu prawnego, Sąd Najwyższy podziela stanowisko Sądu Okręgowego, że w rozpoznawanej sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym Sąd ten miał kognicję, by ocenić nie tylko to, czy (w ogóle) istnieje decyzja administracyjna wydana w trybie dekretu z 27 lipca 1949 r., ale też był uprawniony

do zbadania, czy decyzja ta obejmuje swoim zakresem przedmiotowym sporne działki nr [...]1 i [...]2, wydzielone z działki nr [...]10. Innymi słowy, Sąd Okręgowy był uprawniony do badania, czy decyzja z 1 grudnia 1954 r. wywarła skutek w postaci przejścia własności spornych nieruchomości z matki Powódki na rzecz Skarbu Państwa. Wprawdzie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku użyto określenia, że decyzja ta „jest nieskuteczna względem działki nr [...]10”, jednak nie ulega żadnej wątpliwości, że chodziło nie tyle o nieuznanie przez sąd *meriti* mocy prawnej tej decyzji, ile o przyjęcie, że jej przedmiot nie obejmuje spornej nieruchomości, a poprzedniczka prawna powódki nie była stroną tego postępowania, nie doszło zatem do przejścia własności na rzecz Skarbu Państwa.

Jak stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z 12 maja 2005 r., III CSK 565/04, przy rozpoznawaniu powództwa z art. 10 u.k.w.h. sądowi nie wolno badać ważności decyzji administracyjnej, ale sąd ma obowiązek badania rzeczywistego stanu prawnego nieruchomości, dla której jest prowadzona księga wieczysta. Sąd bada prawo własności takiej nieruchomości, a więc ocenia skuteczność zdarzenia cywilnoprawnego, z którego wywodzi się prawo. Jeśli zdarzeniem tym jest decyzja, wówczas obowiązkiem Sądu jest rozważyć dla potrzeb postępowania cywilnego, czy istotnie zdarzenie takie wprowadziło, czy też nie dokonało zmiany prawa własności konkretnej nieruchomości.

Wymaga podkreślenia, że przepisy dekretu z 27 lipca 1949 r. o przejściu na własność Skarbu Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich (w oparciu o który wydane zostało orzeczenie Powiatowego Prezydium Rady Narodowej w G. z 1 grudnia 1954 r.) nie przewidywały przejmowania z mocy prawa tych gruntów, które nie były we władaniu właścicieli, lecz dopuszczały możliwość takiego przejścia. Zgodnie z art. 3 dekretu z 27 lipca 1949 r. o przejściu takim orzekała powiatowa władza administracji ogólnej. Oznacza to, że przejście własności tych gruntów nie następowało z mocy prawa z chwilą wejścia w życie dekretu, lecz istniała jedynie możliwość przejścia tej własności w trybie decyzji administracyjnej (zob. np. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 29 listopada 1999 r., IV SA 1632/97). Przedmiotowa decyzja miała więc charakter konstytutywny i wywoływała skutek prawny z chwilą jej wydania.

Należy jednocześnie zważyć, że art. 4 ust. 1 dekretu z 27 lipca 1949 r. przewidywał, że orzeczenie o przejęciu nieruchomości ziemskiej na własność Państwa stanowi podstawę do ujawnienia w księgach wieczystych i w zbiorach dokumentów na wniosek powiatowej władzy administracji ogólnej przejścia własności na rzecz Skarbu Państwa. Stąd nie ulega wątpliwości, że dla zapewnienia wszelkich praw właścicielskich przy wydaniu decyzji o przejęciu gruntów w trybie art. 3 dekretu z 27 lipca 1949 r. niezbędnym było wskazanie w tej decyzji danych dotyczących przejmowanej nieruchomości oraz danych dotyczących pierwotnego właściciela.

W rozpoznawanej sprawie, z niekwestionowanych przez Skarżącego ustaleń faktycznych wynika jednoznacznie, że sporna działka nr [...]10, stanowiąca własność M. P., nie została wymieniona w treści decyzji z 1 grudnia 1954 r. wydanej w trybie przepisów dekretu z 27 lipca 1949 r. Skoro więc decyzja z 1 grudnia 1954 r. nie obejmuje swoim zakresem przedmiotowym spornej działki nr [...]10, to orzeczenie to nie mogło i nie może być traktowane jako podstawa nacjonalizacji tego gruntu. Innymi słowy, decyzja z 1 grudnia 1954 r. nie stanowiła podstawy do przejęcia własności spornej działki nr [...]10 przez Pozwanego i nigdy nie mogła stać się tytułem wykonawczym nakierowanym na odebranie tej nieruchomości matce Powódki.

Odnosząc się z kolei do skutków decyzji Wojewody [...] z 18 lutego 1976 r., wskazać należy, że decyzja ta zatwierdzała postępowanie scaleniowe, które było prowadzone na podstawie przepisów ustawy z dnia 24 stycznia 1968 r. o scaleniu i wymianie gruntów w odniesieniu do spornej działki nr [...]10.

Wymaga podkreślenia, że istotą komasacji jest nowe ukształtowanie stanu własności, polegające na tym, że każdy uczestnik scalenia otrzymuje w zamian za grunty posiadane przed scaleniem inne grunty. Decyzja o zatwierdzeniu projektu scalenia stwarza nowy stan własności, stanowiąc jednocześnie tytuł do ujawnienia tego stanu w księgach wieczystych (art. 3 ust. 1 i art. 16 ust. 1 u.s.w.g.). Uczestnik scalenia staje się więc właścicielem gruntów poscaleniowych, stanowiących ekwiwalent gruntów należących do niego przed scaleniem. Poprzedni właściciel traci z chwilą wydania decyzji o zatwierdzeniu projektu scalenia prawo własności gruntów objętych scaleniem i dlatego nie może żądać wydania mu gruntu należącego do niego przed scaleniem, który przypadł innemu uczestnikowi.

Inaczej jest w wypadku, gdy wskazany w decyzji o zatwierdzeniu scalenia uczestników nie był właścicielem niektórych lub wszystkich działek przedscaleniowych. Skoro bowiem nieruchomości poscaleniowa jest ekwiwalentem gruntów przedscaleniowych, to decyzja o zatwierdzeniu projektu scalenia może stwarzać nowy stan własności tylko w takim zakresie. Innymi słowy, decyzja o zatwierdzeniu projektu scalenia nie stwarza (nie przesądza) tytułu własności w zakresie, w jakim nieruchomości poscaleniowa nie stanowi ekwiwalentu gruntów przedscaleniowych. Zasadę tę wyraża *expressis verbis* art. 16 ust. 1 zdanie 2 u.s.w.g. Dlatego też decyzja o zatwierdzeniu projektu scalenia nie narusza praw właścicieli (współwłaścicieli) gruntów przedscaleniowych w stosunku do uczestnika postępowania, któremu w wyniku scalenia przypadła nieruchomości mająca stanowić ekwiwalent – całości lub w części – tych właśnie gruntów. Właściciele (współwłaściciele) ci stają się właścicielami (współwłaścicielami) nieruchomości poscaleniowej w stosunku odpowiadającym wartości ich gruntów objętych scaleniem do wartości całości (nieruchomości poscaleniowej) bez względu na to, kogo wymieniono w decyzji o zatwierdzeniu projektu scalenia, i mogą dochodzić na podstawie art. 222 § 1 k.c. swoich praw do nowo utworzonej nieruchomości (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 1978 r., III CRN 240/78).

Z ustaleń faktycznych niniejszej sprawy (które nie były kwestionowane przez Skarżącego) wynika, że postępowanie scaleniowe nie wprowadziło żadnych zmian, jeśli chodzi o zakres władania spornym gruntem, obejmującym m.in. działkę nr 418/1 przez Skarb Państwa, a tym samym decyzja Wojewody [...] z 18 lutego 1976 r. nie zmieniała w zakresie władania nim przez Skarb Państwa. W postępowaniu scaleniowym nie uczestniczyła przy tym ani Powódka, ani matka Powódki. Nie otrzymały one żadnego gruntu, który byłby ekwiwalentem gruntu, obejmującego działkę nr [...]10, stanowiącego ich własność przed postępowaniem scaleniowym. Również Skarb Państwa nie otrzymał gruntów objętych przedmiotem sporu tytułem ekwiwalentu za grunt przekazany M. P., gdyż taki grunt nie był w ogóle M. P. przekazany.

W tej sytuacji, wbrew stanowisku Skarżącego, również decyzja Wojewody [...] z 18 lutego 1976 r. nie mogła i nie może stanowić dowodu, że Pozwanemu przysługuje tytuł własności do spornych działek nr 479 i 480.

Decyzja o zatwierdzeniu projektu scalenia nie stwarza (nie przesądza) tytułu własności w zakresie, w jakim nieruchomości poscaleniowa nie stanowi ekwiwalentu gruntów przedscaleniowych. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podnosi się, że nie jest wykluczone uznanie, że właściciel gruntów objętych scaleniem, który nie był uczestnikiem postępowania scaleniowego, zachowuje prawo własności gruntów w granicach sprzed postępowania scaleniowego, albowiem nie narusza to interesów i prawa własności pozostałych uczestników postępowania scaleniowego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 sierpnia 2022 r., I CSK 2313/22).

W konsekwencji jako niezasadny należało również ocenić drugi z zarzutów skargi nadzwyczajnej, dotyczący naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 10 ust 1 u.k.w.h. w zw. z art. 15 ust. 1 dekretu z dnia 16 sierpnia 1949 r. o wymianie gruntów oraz art. 16 ust. 1 u.s.w.g.

Stwierdzenie, że żadna z podniesionych przez Skarżącego podstaw szczególnych nie została w niniejszej sprawie spełniona, w istocie zwalnia Sąd Najwyższy z oceny, czy w analizowanej sprawie zachodzi przesłanka ogólna, o której mowa w art. 89 § 1 *in principio* u.SN. Niemniej zdaniem Sądu Najwyższego, wymaga podkreślenia, że w kontekście okoliczności niniejszej sprawy trudno doszukać się w skardze nadzwyczajnej spełnienia również przesłanki funkcjonalnej, jaką jest potrzeba zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Podkreślenia wymaga, że w przedmiotowej sprawie skarga nadzwyczajna została wniesiona na rzecz Skarbu Państwa. Ustawa nie wyklucza takiej możliwości. Niewątpliwie możliwa jest sytuacja, w której w wyniku błędu organów sądowych dojdzie do rażącego naruszenia przepisów prawa, prowadzącego do ingerencji w prawa majątkowe Skarbu Państwa. Wywiedzenie skargi nadzwyczajnej wyłącznie w interesie Skarbu Państwa wymaga, jednakże szczególnej ostrożności. Zważyć bowiem należy, że warunkiem *sine qua non* wywiedzenia skargi nadzwyczajnej jest zapewnienie zgodności z zasadą demokratycznego państwa

prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W istotę zasady demokratycznego państwa prawnego wpisana jest natomiast ochrona praw człowieka, czyli jednostki. W konsekwencji, pomimo że skarga nadzwyczajna chroni interes publiczny, nie ulega wątpliwości, że konstrukcja instytucji skargi nadzwyczajnej narzuca perspektywę prawno-człowieczą. Urzeczywistnienie zasad sprawiedliwości społecznej polegające na ochronie interesu publicznego w postaci ochrony lasów nie może zatem, w przeciwieństwie do wyводу Prokuratora Generalnego, prowadzić do bezwzględnego prymatu tej wartości konstytucyjnej i całkowitego pominięcia praw i interesów konkretnej jednostki. We wspomnianej perspektywie prawno-człowieczej zasadą jest bowiem ochrona praw i wolności konkretnej jednostki przed bezprawnymi działaniami państwa, a nie odwrotnie. Co więcej, nie sposób nie zauważyć, że wniesienie w niniejszej sprawie skargi nadzwyczajnej przez Prokuratora Generalnego zmierza w istocie do legitymizowania działania władz PRL i ówczesnych organów Państwa, które w analizowanym przypadku przejmowały nieruchomości bez żadnych odszkodowań (nie wspominając już o słusznych) i dodatkowo nie respektowały nawet stanowionych przez siebie przepisów (dekretów). Działania te były wręcz zaprzeczeniem praworządności określanej obecnie jako państwo prawa.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 *in fine* u.SN, orzekł jak w punkcie I. sentencji.

Jednocześnie, na podstawie art. 398<sup>18</sup> k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej.

[SOP]

[ms]

